

ÇELTİK ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

ÇELTİK AĞUSTOS 2003 Sayı: 1

1.GİRİŞ

Çeltik, su içinde çimlenebilen ve kökleri suda erimiş oksijenden yararlanabilen tek tahıl cinsidir. Çeltiğin Türkiye tarımı bakımından önemli bir yönü de, tuzlu ve alkali arazilerde yetiştirilmesi ve hatta bu tip arazilerin ıslahında etkili olmasıdır. Ayrıca çeltik besin kaynağı olarak tahıllar içinde buğdaydan sonra en önemli kültür bitkisidir. Dünya’da yaşayan insanların yarısından fazlasının ana besinidir. Pirinçte nişasta oranı buğdaydan yüksektir. 100 gram pirinçte, 78 gram nişasta, 8 gram protein, 13 gram su, 1 gram kül ve yağ bulunmaktadır. Pirinç besin maddesi olarak taşıdığı bu değer yanında endüstride de yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

2. DÜNYA ÇELTİK ÜRETİMİ VE TÜKETİMİ

2.1. Dünya Çeltik Üretimi

2002 yılı itibarıyla dünya çeltik ekilen alan 146 milyon hektar, üretim 579 milyon tondur. Dünya çeltik verimi ise 39.682 Hg/Ha’dır.

Tablo 1 - Dünya Çeltik Yetiştirilen Alan,Üretimi ve Verim(2002)

Yıl	Ekilen Alan (Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Da)
1998	151.646.356	582.665.263	384,2
1999	156.888.894	611.251.382	389,6
2000	153.785.367	598.307.226	389,0
2001	151.623.334	595.267.724	392,6
2002	146.029.456	579.476.722	396,8

Kaynak :

FAO, 2002.

Tablo 2- Dünya Çeltik Üretiminde Önde Gelen Ülkeler ve Üretim Miktarları

Ülkeler	Ekilen Alan(Ha)	Üretim(Ton)	Verim(Kg/Da)
Dünya	146.029.456	579.476.722	396,8
Çin	28.360.000	177.589.000	626,2
Hindistan	40.000.000	123.000.000	307,5
Endonezya	11.500.000	48.654.048	423,0
Bangladeş	10.900.000	39.000.000	357,8
Vietnam	7.539.000	31.319.000	415,4

Tayland	9.920.000	27.000.000	272,1
Myanmar	6.200.000	21.200.000	341,9
Filipinler	4.034.350	12.684.800	314,4
Japonya	1.700.000	11.264.000	662,5
Brezilya	3.174.840	10.489.400	330,3
Amerika	1.297.840	9.616.750	740,9
Türkiye	85.000	400.000	470,5

Kaynak: FAO, 2002.

Çeltik üretimi bakımından önde gelen ülkeler sırasıyla arasında Çin, Hindistan, Endonezya, Bangladeş ve Vietnam'dır. Dünya çeltik üretiminin %51,8'i Çin ve Hindistan tarafından yapılmaktadır. 2002 yılı itibarıyla; Çin'in çeltik üretimi 177,5 milyon ton, Hindistan'ın ise 123 milyon tondur. Bu üretim miktarıyla, Dünya üretiminin % 30,6'sını Çin, % 21,2'sini Hindistan gerçekleştirmektedir. Ülkemizin Dünya çeltik üretiminde aldığı pay ise %0,07'dir.

Hindistan'ın çeltik veriminin oldukça düşük olmasına karşın üretim miktarının fazla olmasının nedeni ekim alanlarının genişliğinden kaynaklanmaktadır. Ülkemiz, çeltik verimi dünya ortalamasının üzerinde olmasına karşın ekim alanı ve üretim bakımından oldukça gerilerde yer almaktadır.

2.2. Dünya Tüketimi

FAO verilerine göre dünya kişi başı pirinç tüketimi yıllık 56,5 kg'dır.

3. TÜRKİYE ÇELTİK ÜRETİMİ VE TÜKETİMİ

3.1. Türkiye Çeltik Üretimi

Çeltik üretiminde başta gelen bölgelerimiz Marmara, Karadeniz, Ortakuzey ve Ege Bölgesi'dir. En çok çeltik üretimi yapılan illerimiz sırasıyla Edirne, Balıkesir, Samsun ve Çorum olup ülkemiz üretiminden aldıkları pay ise sırasıyla %38,2, %14,2, %11,1 ve %9,4'tür. Güneydoğu Anadolu Projesi'nin tamamlanmasıyla pirinç üretiminde de önemli artışlar beklenmektedir.

Tablo
Ülkemizde
Pirinç
Üretim ve

Yıllar	Ekiliş Alanı(Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Da)
1998	60.000	189.000	315,0
1999	65.000	204.000	313,8
2000	58.000	210.000	362,1
2001	59.000	216.000	366,1
2002	-	216.000	-

3-
Yıllara göre
Ekiliş,
Verimleri

Kaynak: DİE

3.2. Türkiye Çeltik Tüketimi

Ülkemizde kişi başı pirinç tüketimi 6- 6,5 kg civarındadır. Bu durumda ülkemizin yıllık toplam pirinç talebi yaklaşık 390-422 bin tondur. Ülkemizde pirinç üretimi yurt içi talebi karşılayamamaktadır.

4. ÜRETİM SORUNLARI

Ülkemizde, çeltik ekim alanları ve üretimi artırılmamış, hatta azalmalar meydana gelmiştir. Çeltik, 23 Haziran 1936 tarihinde çıkarılan 3039 sayılı Çeltik Ekim Kanunu'na göre ve ilçe düzeyinde oluşturulan çeltik komisyonlarının iznine bağlı olarak ekilmektedir. Bu Kanun sıtma mücadelesi ve su düzenlemesi amacı ile çıkartılmıştır. Günümüzde ise kanun çeltik üreticisine pek çok zorluk çıkartmaktadır. Artık sıtma ile çeltik arasında önemli bir bağ olmadığı belirlenmiş ve su dağıtım ve düzenlemesi ise üreticilere devredilebileceğinden (sulama birlikleri) Kanun iptal edilmeli veya basit hale getirilmelidir. Çeltik çok miktarda suya ihtiyaç duyan bir tarım ürünü olması nedeniyle üretim masraflı ve zordur. Ayrıca mekanizasyonun fazla kullanılamamakta dolayısıyla, el emeği üretim maliyetini artırmakta ve dış piyasa ile olan rekabeti azaltmaktadır. Ürün alım fiyatlarının, girdilerdeki yüksek artışı karşılayamaması çiftçilerimizin alternatif ürünlere kaymasına neden olmuştur.

4.1. Tohumluk

Trakya Tarımsal Araştırma Enstitüsü yurt içinde tescilli veya üretim izinli çeşitleri sertifikalı kademeye kadar tohumluk üretimini yapmaktadır. Ayrıca TİGEM'e bağlı bazı çiftliklerde tohumluk üretimi yapılmaktadır.

Üretimde sertifikalı tohumluk kullanımı yetersiz olup, üreticilerin sertifikalı tohumluk kullanımı teşvik edilmeli, kaliteli ve yüksek verim için çeltik tohumluğu üretimi artırılmalı özel sektörün de çeltik araştırmalarına girmesi özendirilmelidir.

4.2. Sulama

Ülkemizde çeltik tarımının gelişmesini engelleyen faktörlerden biri sulama suyu noksanlığıdır. Sulamaya açılan alanlarda çeltik tarımı özendirilmelidir.

Ayrıca, çeltikte sulamaya yönelik teşvikler artırılmalı ve bu tür uygulamalar desteklenmeli, sulamada kullanılan elektrik fiyatları makul bir seviyeye getirilmelidir.

4.3. Gübreleme

Çeltik üretiminde yüksek azot gübrelemesi çevre kirliliğine neden olmaktadır. Bilinçsiz ve yanlış yapılan gübreleme toprağın fiziksel ve kimyasal yapısını bozmaktadır. Bu nedenle gübreleme işlemleri toprak analizlerine göre yapılmalıdır. Doğru gübre kullanımı konusunda gerekli eğitim ve yayım faaliyetleri yapılmalıdır.

4.4. Zirai Mücadele

Zirai mücadele işlemleri aksatılmadan titizlikle, laboratuvar analizlerine göre yapılmalıdır.

Zirai mücadele ilaçları ile bu ilaçları üreten ve satan firmalar denetlenmelidir.

4.5. Depolama

Çeltikler işlenene kadar üretici depolarında veya çeltik işleme fabrikalarının depo ve sundurmalarında depolanmaktadır. Pirinçler işlenene kadar geçen süre içinde nem kontrolü, havalandırma ve fümigasyona uygun kontrollü şartlar sağlayan depo oranı çok azdır.

4.6. Araştırma, Eğitim Ve Yayım Faaliyetleri

Çeltik ıslahı, teknolojisi ve yetiştirme tekniği konusunda araştırmalar en yoğun olarak Trakya TAE’de yürütülmektedir. Ayrıca Karadeniz TAE, Kırklareli Atatürk Köy Hizmetleri AE ve Ziraat Fakültelerinde de birtakım çalışmalar yapılmaktadır. Çeltik araştırmalarına yeterli kaynak sağlanmalı ve özel sektörün çeltik araştırmalarına girmesi özendirilmelidir. Ayrıca yapılan araştırma sonuçları üreticilere intikal ettirilmelidir.

5. PAZARLAMA

Çeltik üreticisi ürününü, çeltik fabrikalarına, tüccara, borsada, TMO’ ne veya pirinci işleyerek kendi pazarlayabilmektedir.

5.1. Destekleme Politikası

Devlet TMO kanalıyla baş alım fiyatı açıklayarak çeltik alımları yapmaktadır. Ayrıca yerli üreticiyi korumak amacıyla ithal pirinçten gümrük vergisi almaktadır. İthal pirinçte uygulanan gümrük vergi oranı %45’dir.

5.2. Dış Ticaret

5.2.1. İhracat

Pirinç ihracatımız ise yok denecek kadar azdır.

Tablo 4- Türkiye Çeltik

Yıllar	İhracat	
	Miktar(Ton)	Değer(1.000 \$)
1998	652	554
1999	1.555	863
2000	5.785	1.788
2001	4.285	1.214

İhracatı

Kaynak: İGEME

5.2.2. İthalat

Ülkemizde pirinç üretimi yurt içi talebi karşılayamamaktadır. Bu nedenle arz açığı ithalat yoluyla kapatılmaktadır. 2001 yılı üretim ve ithalat rakamlarına baktığımızda üretim miktarımızın yaklaşık 1,3 katı kadar ithalat yaptığımız görülmektedir. Önemli miktarlarda döviz ödeyerek pirinç ithal etmek yerine, üretimi artırıcı, üreticiyi çeltik üretimi yapmaya özendirici önlemlerin alınmasında ülke ekonomisi yönünden büyük fayda görülmektedir.

1999 yılında 97,6 milyon Dolar olan pirinç ithalatımız, 2000 yılında 107,8 milyon Dolar, 2001 yılında ise 57,7 milyon Dolar olmuştur. 2002 yılı ithalat durumuna baktığımızda 369.389 ton olarak gerçekleştirilen pirinç ithalatı için 71.450 bin dolar ödenmiştir. 2002 yılı verilerine göre toplam pirinç ithalatımızın %64’ü kavuz içinde bulunan pirinç yani çeltik, %35,6’sını pirinç (yarı/tam olarak değirmenden geçirilmiş pirinç), %0,3’ünü de kırık pirinç oluşturmaktadır. Çeltik ithalatımızın %57’si Avustralya, %41’ini ABD, %1’ini de Mısır’dan gerçekleştirilirken, pirinç ithalatımızın ise %54’ü Mısır, %31’i ABD, %10’u da İtalya’dan gerçekleştirilmektedir. Kırık pirinç ithalatımızın ise tamamı ABD ve Mısır’dan yapılmıştır.

Toplam pirinç (çeltik, pirinç, kırık pirinç) ithalatımızda ABD (%37) önemli bir yer tutarken, bu ülkeyi Avustralya (%36) ve Mısır (%20) takip etmektedir.

Tablo 5- Türkiye Pirinç İthalatı

Yıllar	İthalat	
	Miktar(Ton)	Değer(1.000 \$)
1998	290.032	96.456
1999	304.654	97.606
2000	450.185	107.819
2001	273.036	57.683
2002	369.389	71.450

Kaynak: İGEME

5.3. Pazarlama Sorunları

Ülkemiz çeltik üretimini arttırılmasında en önemli engellerden biri de ithal pirinç fiyatlarıdır. Düşük fiyatla ürün girişi ülkemiz pirinç üretimini tehdit etmektedir. Her üründe olduğu gibi çeltikte de hasat ve pazarlama döneminde ithalata kesinlikle izin verilmemelidir. Tarım ürünleri ithalatında ihtisas gümrükleri oluşturulmalı ve bu gümrüklerde uygulanacak tarife dışı engellerle ithalat, üreticileri mağdur edecek sezonda önlenmelidir. Diğer ülkelerdeki üreticilerin ülkemizdeki üreticilere göre daha fazla desteklenmesi, ülkemiz üreticilerini dünya piyasalarında haksız bir rekabetle karşı karşıya bırakmaktadır. Bu nedenle yerli üreticinin korunması gerekmektedir.

Üreticilerin birlik, kooperatif, dernek gibi organizasyonlar altında toplanması ve pazarlama dahil pek çok sorunun çözümü de birlikte getireceklerdir.

5.4. Fiyat

Çeltik serbest piyasada fiyat bulabildiği gibi, her yıl TMO tarafından baş alım fiyatları ilan edilmektedir.

Tablo 6- 2002-2003 Dönemi TMO Çeltik Alım Fiyatları (TL/Kg)

NEV'İ	ÇEŞİDİ	2002/2003 DÖNEMİ
ÇELTİK FİYATI (TL/Kg)		
UZUN TANE	BALDO	700.000
	DİĞER UZUN	600.000
	VENERİA	560.000
ORTA TANE	DİĞER ORTA	550.000
	KRASNODORSKY	540.000
KISA TANE		500.000

2002

yılında

Birliğimiz tarafından belirlenen çeltik maliyeti 766.875TL/Kg iken, çeltik alım fiyatı 700.000 TL/ Kg olarak açıklanmıştır. 2002 sezonunda açıklanan fiyat ne yazık ki maliyetin altında kalarak üreticilerimizi mağdur etmiştir. Üreticilerimizin 2002 yılında yaşadığı sıkıntıları tekrar yaşamamaları için 2003 yılı çeltik alım fiyatları, üretici maliyetleri dikkate alınarak belirlenmelidir.

Bilindiği gibi çeltik zor ve masraflı yüksek bir tarım koludur. Çeltik tarımında gübre ve yabancı ot ilaçları geniş çapta kullanılmakta dolayısıyla üretici maliyeti artmaktadır. Ürün alım fiyatlarının, girdilerdeki yüksek artışı karşılayamaması üreticilerin başka ürünlere kaymasına neden olmuştur.

Çeltik ekim alanlarının ve üretimin artırılması için çiftçilerin teşvik edilmelerini sağlayacak en önemli faktör, çeltik alım fiyatlarıyla, girdi fiyatları arasında gerekli dengenin kurulması, çiftçilerin üretim maliyetinin altında ürün satmak durumunda bırakılmamasıdır.

Bu amaçla müdahale fiyatı ve hedef fiyat belirlenerek, aradaki farkın üreticilerimize prim olarak verilmesi sağlanmalıdır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemiz sahip olduğu ekolojik özellikler nedeniyle çeltik üretiminde büyük bir potansiyele sahiptir. Ancak, bu imkanlara rağmen, üretim yeterli düzeye ulaşamamıştır. Bu nedenle ülkemizin pirinç ihtiyacı ithalatla karşılanmaktadır. Ülkemizin döviz kaybının önlenmesi ve mevcut üretim potansiyelinin değerlendirilerek bu üretim dalının ülke ekonomisine olan katkısının artırılması bakımından, pirinç üretiminin teşviki yönünde tedbirler alınmalıdır.

- Çeltik hasadı biter bitmez suyun tutulmaya başlanması gerekmektedir. Bentlerin ıslah edilememesi nedeniyle su tutma ve dolayısıyla ekim zamanında yapılamamakta verimdeki düşüşe bağlı olarak üretimde düşüşler meydana gelmektedir. DSİ ve Köy Hizmetleri tarafından bentlerin ıslah edilmesi için yapılan müracaatlara bir an önce cevap verilmelidir.
- Yürütülen tarım politikaları neticesinde Gençler tarımdan uzaklaşmaktadır. Buna bağlı olarak ekim alanları giderek daralmaktadır. Ve ihtiyacımızın büyük çoğunluğunu ithalatla karşıladığımız çeltik üretimi günden güne azalmaktadır. Geçlerin tarıma ve üretime yönlendirmek için tarımın bir reel sektör olarak değerlendirip, kazanç sağlanan bir sektör olması için politikalar geliştirilmelidir.
- Tarımsal sulamada kullanılan elektrik fiyatları yüksek olup, maliyetleri artırmaktadır. Tarıma kullanılan elektrik desteklenmelidir.
- Yaşanan Kuralıklar karşısında üreticilerimiz gelir kayıpları telafi edilmemektedir. Üreticilerimizin kuraklık gibi doğal afetler karşısında mağduriyetinin önlenmesi için Tarım Ürün Sigortası bir an önce çıkarılmalıdır.
- Aynı tohumun 3 yıl üst üste ekilmesi verimde %20 kayıplara, hastalık ve zararlı artışına neden olmaktadır. Sertifikalı tohumluk kullanımı yetersiz olup dekara alınan verimi düşürmektedir. Sertifikalı tohumluk kullanımı teşvik edilmelidir. Anaç tohumluk temininde TAE yeterli üretimi sağlayamamakta. Anaç tohumluk üretiminde talebi karşılayacak önlemler alınmalıdır.
- Çeltik ekim kanunu günün ihtiyaçlarına cevap vermekten uzaktır. Çeltik Ekim Kanunu yeniden düzenlenmelidir.
- Çeltik komisyonlarınca ruhsatiye için toplanan paralar çeltik üretiminde ve sivrisinek mücadelesinde kullanılmalıdır. Çeltikte ruhsatiye ücretlerinin yüksek olması üreticileri kaçak ekime yönlendirmektedir.
- Ziraî mücadele ilaç etiketinde yer alan bilgiler doğru olmayıp üreticileri yanıltmaktadır. İlaç üretimi ve satışı yapan firmalar yeterince denetlenmemektedir. İlaç kontrolünü yapan bir mekanizma yoktur. Tarım Bakanlığı tarafından piyasadaki ilaçların denetimi yapılmalı etken maddeleri kontrol edilmelidir.
- Çeltik ekiminden hasadına kadar tüccarın eline bırakılmıştır. Çiftçi bilinçlendirmeden eğitim verilmeden desteklenmeden oluşturulan tarım politikaları işlemeyecektir.
- Ziraat Odaları tarımın kontrol ve eğitim mekanizmasını yapmalıdır. İlçelerde çeltik komisyonları yerini tarım komisyonları almalı ve komisyonlar devletin atıl

durumda bulunan makine dahil tüm imkanları kullanmanın yollarını aramalıdır. Ziraat Odaları kurulacak tarım komisyonlarında belirleyici olmalıdır.

- DGD kalkmalı ve destek ürüne verilmelidir.
- Çiftçi kayıtları sadece Ziraat Odalarında yapılmalı, desteklemeler için düzenlenen evraklarda İl ve İlçe Tarım Müdürlükleri sadece denetleme görevini üstlenmelidir.
- 1 Ağustos- 30 Mayıs tarihleri arasında ithalat engellenmelidir. Çeltik fiyatları üreticiyi tatmin edici düzeyde açıklansa dahi hasat ve pazarlama döneminde ithalat engellenmediği takdirde üreticinin mağdur olması önlenemeyecektir.
- TMO geçen yıllarda olduğu gibi çeltik alımı yapmalı ve taban fiyat açıklarken üretici maliyetlerini göz önüne almalıdır. TMO piyasada denge görevini üstlenmeli üretici tüccarın eline bırakılmamalıdır.

TÜRKİYE ZİRAAT ODALARI BİRLİĞİ

GMK Bulvarı No: 25 06440 Demirtepe/ANKARA
Tel: 0312 231 63 00 Fax: 0312 273 50 27
Web: www.tzob.org.tr
Email: ziraatodalari@tzob.org.tr